

Nr 140.

Av herr **Berglund**, om obligatorisk kontroll över förvaltningen av medel, som donerats eller anslagits för visst ändamål.

Vid sidan av omyndigas intressen av skydd för dem tillhörig egendom finnas deras, till vilkas förmån och för särskilda ändamål donerats ett visst kapital, avsatts viss fond, inrättats viss stiftelse m. m. dyl.

I anseende till de omyndiga har berörda angelägenhet blivit nöjaktigt ordnad genom lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap.

Övriga berörda intressen däremot äro icke på samma sätt direkt genom lag skyddade. Och dock äro bägge arterna nära besläktade och synas ofta tarva ett lika stort behov av skydd från det allmännas sida. Hos dem äro nämligen i stort sett till finnandes samma anledningar till den effektiva kontroll, som funnits av behovet påkallad, då det gäller förvaltning av omyndigas egendom.

I *sistnämnda* hänseende heter det i första lagutskottets av år 1924 utlåtande nr 29 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förmynderskap m. m., dels ock i ämnet väckta motioner bl. a.:

»Vid riksdagarna 1899, 1900 och 1902 väcktes åtskilliga motioner i ämnet, vilka sistnämnda år föranledde en riksdagsskrivelse om utredning. Under de debatter, som fördes med anledning av dessa motioner, lämnades många särdeles belysande uppgifter av förhållandena. Sålunda framdrogos talrika exempel på fall, där omyndiga förlorat allt vad de ägde genom vårdslösa eller oredliga förmyndares åtgärder. Det betonades också, att sådana fall oftast icke komma till allmänhetens kännedom. Mången gång är det de omyndigas fader, som i egenskap av förmyndare förslösat de omyndigas medel, eller ock har förmyndaren varit en äldre släkting eller annan person, som man av särskilda orsaker icke velat angripa. Förhållandena hava med andra ord föranlett, att saken fått stanna inom en trängre krets. Under debatterna blevo även den nuvarande lagstiftningens svagheter framdragna i ljuset. Särskilt uppehöll man sig vid den så gott som absoluta frihet förmyndaren åtnjuter i fråga om förvaltningen, framför allt beträffande placeringen av kontanta medel. Man framhöll vidare, huru gode människors granskning måste bliva av övervägande formell natur och huru ett verkligt ingripande mot förmyndaren i regel aldrig komme till stånd, förr än olyckan redan vore skedd.»

Vad sålunda anförts rörande omyndigas medel kan sägas analogt vara i lika hög grad fallet i anseende till ovanberörda donationer och fonder m. m., med den betydelsefulla skillnaden emellertid, att här icke finnes annan kontroll över förvaltningen av medlen än som kan vara bestämd i donations- eller gåvobrevet eller stiftelseurkunden. I ett talrikt antal fall saknas dock sådana föreskrifter helt och hållet eller äro de bristfälliga. Saken ställer sig i dylikt fall så mycket sämre, där allenast en enda person är tillsatt såsom förvaltare och kontrollföreskrifter helt saknas.

Och ändå äro de intressen, det här gäller, ofta värda minst ett lika stort allmänt skydd som omyndigas. Under alla förhållanden måste erkännas, att ett stort behov av kontroll förefinnes, att sådana medel, det här gäller, komma till sin rätta användning efter donatorns eller fondbildarens i sådant hänseende givna bestämmelser.

Att så ofta icke sker utan att fonder och donationer — på samma sätt som förr var fallet med förmyndarmedel — behandlas av förvaltare egenmäktigt, i det de användas av honom personligen, eller eljest få tjäna främmande intressen, helt eller delvis genom hans åtgöranden spolieras m. m. dyl., är en allmänt känd företeelse.

Det kunde då synas överflödigt att här framdraga exempel på vad som redan är känt. Dock må anföras ett exempel, som visar, vilka rent groteska former här kunna uppstå till följd av bristande kontroll från det allmännas sida. En person, tillhörande ett enskilt samfund, testamenterade sin kvarlåtenskap att såsom fond med särskilda föreskrifter tillfalla en samfundets välgörenhetsavdelning. Till stärbhusets utredningsman och fondens förvaltare utsågs en enda person, som å ena sidan är en av samfundets spetsar, men som å andra sidan vid testamentsgivarens frånfälle visade sig vara starkt skuldsatt hos dödsboet. Ännu fem år efter dödsfallet står saken på samma ståndpunkt: testamentet är i denna och för övrigt flera andra punkter icke verkställt. Fonden är icke bildad, men stärbhuset som sådant existerar alltjämt under ledning av samme person, som enligt testators förordnande utsågs såväl att vara ensam utredningsman och verkställare av testamentet som ensam förvaltare av fonden i fråga. Kommer så härtill, att man efter angivna fem år erfar, att utredningsmannens enskilda ekonomiska ställning är så undergrävd, att han underhandlar med sina borgensmän om 15—20 % ackord. En mångfald liknande exempel skulle kunna framdragas.

Ett skyddande av de rättigheter, som äro knutna till ett bortdonerat kapital, ligger ofta lika mycket i statens intresse som i kommunens och enskildas. Och det ligger nära till hands att genom lag skydda dessa på liknande sätt som skett rörande omyndigas intressen.

I detta sammanhang kan också erinras om det skydd staten bereder enskilda genom tvångsregistrering av vissa redan befintliga understödsföreningar eller sådana som bildas och äro på visst sätt organiserade. Där

föreligger ett registreringstvång och därmed följande kontroll, oaktat behovet härav mången gång icke gör sig så flagrant gällande, som då det gäller de intressen, det här särskilt är fråga om.

Kostnadsfrågan rörande kontrollens utövande bör icke heller verka avskräckande, därest den ordnas i nära överensstämmelse med föreskrifterna rörande kontroll av omyndigas medel.

På grund av vad jag ovan anfört, får jag härmed hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande obligatorisk kontroll över förvaltningen av medel, som bortgivits, testamenterats, donerats el. dyl. till bildande av eller utökning av fonder, stiftelser eller eljest för visst ändamål anslagits.

Stockholm den 22 januari 1926.

J. E. Berglund.
